

Edukacja patriotyczna w szkołach polonijnych na podstawie analizy scenariuszy uroczystości rocznicowych z okazji 11 listopada, 2 maja i 3 maja w Belgii w latach 2018-2022

Patriotic education in Polish schools abroad based on the analysis of national celebrations scripts on 11 November, 2 May and 3 May in Belgium, 2018-2022

Katarzyna Radomska-T'Seyen

Polish Academy of Social Sciences and Humanities
(Wielka Brytania)

ORCID: 0009-0004-3632-5007

Streszczenie: Tematem artykułu jest refleksja na temat wychowania patriotycznego dzieci i młodzieży w Belgii w kontekście uzupełniającej działalności oświatowej w szkołach polonijnych. Wychowanie patriotyczne, obok rozwoju kompetencji językowych, stanowi dla Polaków mieszkających poza granicami kraju jedno z najistotniejszych zadań edukacji polonistycznej kształtującej tożsamość kulturową. Poczucie patriotyzmu kształtuje się nie tylko poprzez zdobywanie wiedzy przekazywanej przez rodziców i nauczycieli, ale również poprzez aktywny udział w rocznicowych obchodach najważniejszych świąt narodowych: Święta Narodowego Trzeciego Maja, Dnia Flagi RP oraz Dnia Polonii i Polaków za Granicą, jak również Święta Niepodległości.

Słowa kluczowe: szkoła polonijna, Polonia belgijska, wychowanie patriotyczne, edukacja pozalekcyjna

Abstract: The article presents views on the patriotic education of children and young people in the Kingdom of Belgium in the context of complementary educational activities in ethnic schools. Patriotic education beyond teaching Polish language, is for Poles living abroad, one of the most important tasks of facultative (ethnic) school activities shaping Polish cultural identity. A sense of patriotism is shaped not only through the acquisition of knowledge passed on by parents and teachers, but also through active participation in the most important national anniversary celebrations of National Constitution Day (May 3), Polish Flag Day and the Day of Poles and Poles Abroad (May 2) as well as Independence Day (November 11).

Key words: Polish school, immigration in Belgium, patriotic education, afterschool activities

Celem artykułu jest analiza pozalekcyjnych działań dydaktyczno-wychowawczych prowadzonych w latach 2018-2022, podejmowanych przez nauczycieli polonijnych na rzecz rozwoju cech obywatelskich u dzieci i młodzieży uczącej się za granicą. Badanie materiałów dydaktycznych przy użyciu narzędzi, których dostarcza lingwistyka kulturowa, pozwoli przyjrzeć się procesowi rozbudzania świadomości patriotycznej dzieci i młodzieży z polskim zapleczem kulturowym oraz sposobom przekazywania języka etnicznego w trakcie pozalekcyjnych działań edukacyjnych.

Obserwacji poddano pięć scenariuszy¹ uroczystości patriotyczno-religijnych, stanowiących efekt interdyscyplinarnych prac grona pedagogicznego uzupełniającej szkoły polonijnej w Leuven – polonistów, historyków i katechetów z Polskiej Szkoły im. Marii Skłodowskiej-Curie w Leuven przy Stowarzyszeniu Daskalia². Akademie patriotyczne organizowane w szkołach polonijnych pełnią istotną funkcję w procesie kształcenia dzieci i młodzieży, nawiązując do wieloletniej tradycji polskiej szkoły. Aneta Lewińska, analizując kroniki pomorskich szkół z lat 1920-1989, zauważa:

Ważne miejsce w życiu szkoły zajmują uroczystości upamiętniające wydarzenia historyczne, ponieważ wychowanie patriotyczne (...) było traktowane jako jeden z ważniejszych obowiązków szkoły (Lewińska 2019, 135).

W szkołach polonijnych najczęściej organizuje się obchody rocznicowe Święta Niepodległości, Święta Narodowego Trzeciego Maja, a także Dnia Flagi Rzeczypospolitej Polskiej oraz Święta Polonii i Polaków za Granicą³, ustanowionych na mocy nowelizacji ustawy o godle, barwach i hymnie RP i uchwalonych przez Sejm RP 20 lutego 2004 r. Przedmiotem refleksji w niniejszym artykule będzie analiza jednego elementu obecnego w każdym z badanych scenariuszy tych uroczystości – zestawu tekstów poetyckich i pieśni patriotycznych przeznaczanych do wykonania przez uczniów.

Kształtowanie postaw patriotycznych uczniów uzupełniających szkół polonijnych to zagadnienie istotne z punktu widzenia współczesnej edukacji polonistycznej oraz dydaktyki języka polskiego za granicami Polski. Jakkolwiek uzupełniająca działalność oświatowa w kręgach polskiej emigracji opiera się głównie na realizacji celów poznawczych i związanych z nauką języka polskiego oraz z wiedzą o Polsce i o polskiej kulturze, to jednak wszelkie formy pozalekcyjne stanowią istotne jej uzupełnienie. Przede wszystkim są to uroczyste obchody uroczystości patriotyczno-religijnych, w których uczestniczy cała wspólnota szkolna, łącznie z rodzinami uczniów. Uroczystości z okazji świąt państwowych stanowią ponadto doskonałą okazję do poszukiwania sposobów oddziaływania edukacyjnego, przyczyniających się do rozwoju kompetencji językowych uczniów polonijnych.

¹ Scenariusze przechowywane są w archiwum szkoły, natomiast relacje fotograficzne z opisem można znaleźć na stronie: www.daskalia.eu (dostęp: 10.01.2024).

² Szkoła polonijna przy Centrum Kultury i Języka Polskiego – Daskalia www.daskalia.eu (dostęp: 25.01.2024).

³ Wybór daty święta miał dwie przyczyny. Pierwsza – historyczna – odnosi się do 2 maja 1945 r., kiedy to polska flaga została zawieszona w Berlinie na Reichstagu oraz na Kolumnie Zwycięstwa. Druga dotyczy likwidacji Święta 3 Maja przez władze PRL. Po 1 maja flagi miały być zdjęte tak, by żadna z nich nie wisiała już 3 maja. <https://www.gov.pl/web/kultura/dzien-flagi-rzeczypospolitej-polskiej-oraz-dzien-polonii-i-polakow-za-granica> (dostęp: 10.01.2024).

Najczęściej uroczyste akademie składają się z dwóch części: świeckiej, czyli inscenizacji poetycko-historycznej, oraz religijnej – modlitwy za zmarłych oraz liturgii eucharystycznej za ojczyznę, nawiązując tym samym do znanych z Polski form obchodów świąt narodowych, które zwykle (od czasu dwudziestolecia międzywojennego) miały taki dychotomiczny charakter (utrzymano go w pierwszych latach powojennych i przywrócono po upadku PRL). Przez wiele lat uczestniczyła w nich cała społeczność szkoły, a w szkołach wiejskich także mieszkańcy okolicznych wsi (por. Lewińska 2019, 161 i następne).

Warto zaznaczyć, iż nauczyciele, uczniowie polonijni i ich rodzice mają możliwość zaangażowania się w organizację uroczystości listopadowej, gdyż 11 listopada jest w Belgii dniem wolnym od pracy. 2 i 3 maja są natomiast dniami pracującymi, dlatego uroczyste obchody rocznicowe w tym miesiącu mają charakter rotacyjny – organizują je tylko wybrane szkoły. Trzy scenariusze uroczystości z okazji 11 listopada zostały na potrzeby tego artykułu oznaczone symbolami: L1 – wskazuje na akademię w 2019 r., L2 – to scenariusz akademii z 2021 r. a L3 – z 2022 r.⁴ Odwołuję się także do dwóch scenariuszy akademii majowych oznaczonych symbolami: M1 – scenariusz uroczystości z okazji Dnia Flagi RP oraz Polonii i Polaków za Granicą z 2018 r.⁵ i M2 – scenariusz uroczystości z okazji Święta Narodowego Trzeciego Maja w 2022 r.

Edukacja patriotyczna w szkole polonijnej

Codzienna edukacja dziecka wielojęzycznego z polskim zapleczem kulturowym w Belgii realizowana jest zazwyczaj w dwóch szkołach: szkole codziennej i szkole uzupełniającej (tzw. szkole polonijnej). Podejście do wychowania patriotycznego w obu tych szkołach nie jest tożsame. Współczesny program edukacyjny⁶ w codziennych szkołach w Belgii rzadko uwzględnia edukację patriotyczną jako istotny element kształtowania młodego człowieka. W zamian promowane są treści wychowawcze neutralne pedagogicznie, kształtujące postawę obywatela świata bez przywiązania do ojczyzny czy tradycji narodowych. Edukacja obywatelska w Belgii ogranicza się zazwyczaj do udziału młodzieży w wydarzeniach organizowanych poza szkołą. Uczniowie szkół codziennych nie uczestniczą zatem w patriotycznych akademiach ani w uroczystościach rocznicowych, chociaż chętnie utożsamiają się z wartościami globalnymi, ponadnarodowymi, śmiało ich bronią.⁷

⁴ W 2020 r. uroczystości rocznicowe nie odbyły się ze względu na obostrzenia związane z pandemią COVID-19.

⁵ W 2018 r. oficjalne uroczystości patriotyczno-religijne miały miejsce w Belgii, w Comblain-la-Tour: <https://www.pmsz.be/o-nas>; <https://lespolonaisducentre.wordpress.com/2018/05/07/738-swiatowy-dzien-flagi-dzien-polonii-w-belgii-6-05-20188/>; <http://wspolnotapolska.org.pl/wiadomosci.php?id=6570> (dostęp: 25.01.2024).

⁶ Podstawa programowa dla Flandrii i Brukseli – ONDERWIJSDOELEN – <https://www.vlaanderen.be/onderwijs-en-vorming/organisatie-van-het-onderwijs/leerstof/onderwijsdoelen> (dostęp: 15.01.2024).

⁷ Przykładem takich postaw może być masowy udział w manifestacjach w obronie Ziemi lub w paradach równości, a także marszach przeciw dyskryminacji organizowanych w obronie podstawowych praw człowieka. Por. artykuły w prasie belgijskiej w j. niderlandzkim o znaczących tytułach, np.: *Młodzież nie ustaje w akcjach na rzecz klimatu* (2023) <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/12/01/jongeren-houden-klimaatacties/> (dostęp: 01.02.2024) *Marsz przeciwko rasizmowi* (2023) <https://ambrassade.be/nl/nieuws/doe-mee-aan-de-mars-tegen-racisme-in-je-buurt-op>

Pozalekcyjne aktywności związane z edukacją patriotyczną oferują uczniom jedynie szkoły polonijne. Wydarzenia te, realizowane dzięki staraniom nauczycieli polonijnych, mają na celu rozwój postaw obywatelskich dzieci i młodzieży poprzez pogłębienie ich wiedzy o Polsce. Pozwalają również młodym ludziom znaleźć odpowiedź na wiele pytań dotyczących ich tożsamości narodowej, przynależności kulturowej i ich przyszłości w wielokulturowej i multilingwistycznej rzeczywistości. Udział w tworzeniu tych przedsięwzięć wyzwala jednocześnie przestrzeń do przeobrażenia działania indywidualnego w uczestnictwo w *bonum commune* całej społeczności etnicznej. Młodzi ludzie, biorąc udział w wydarzeniach rocznicowych, przekonują się, że znajomość języka polskiego, historii Polski, jej kultury oraz tradycji stanowi przejaw patriotyzmu indywidualnego, którego celem jest jednoczenie odrębnej grupy narodowej wokół ważnych wartości wspólnych.

Wychowanie patriotyczne⁸ w uzupełniających szkołach polonijnych zatem nie ogranicza się tylko do lekcji historii Polski, wiedzy o społeczeństwie czy języka polskiego, gdyż wiedzę o ojczyźnie, miłość i szacunek do niej zdobywa się również na wycieczkach, obozach harcerskich, patriotycznych konkursach, wydarzeniach o charakterze rekonstrukcji historycznej oraz w trakcie spotkań ze świadkami historii. Charakter tych uroczystości jest wyrazem przekonania nauczycieli szkół uzupełniających, że pielęgnowanie więzi pokoleniowych to kształtowanie postaw „bez których wychowanie patriotyczne nie jest możliwe” (Jabłońska-Deptuła 1985, 3-14.).

Wychowanie patriotyczne w szkołach polonijnych realizowane jest zazwyczaj poprzez udział uczniów w okolicznościowych akademiach, konkursach wiedzy o ważnych wydarzeniach czy postaciach historycznych. Nauczyciele wzbogacają te działania o tematyczne lekcje online (np. z Muzeum Zamku Królewskiego) lub zespołowe prace projektowe, np. przygotowanie filmu czy komputerowej gry historycznej. W realizację omawianych zajęć fakultatywnych często angażują się również rodzice uczniów polonijnych, którzy wspomagają działania zespołu zgodnie ze swoimi zainteresowaniami oraz możliwościami.

Pozalekcyjne formy kształcenia uzupełniającego

Współcześnie polonijna szkoła uzupełniająca jawi się już nie tylko jako miejsce fakultatywnego doskonalenia oraz nabywania nowych wiadomości i umiejętności językowych (objętych polską podstawą programową⁹), ale także jako szeroko pojętego wychowania w kulturze etnicznej oraz kształtowania własnej tożsamości narodowej. Polonijna szkoła uzupełniająca dysponuje niewielkimi możliwościami

zondag-19-maart, (dostęp: 01.02.2024), *Dzień równości w szkole, każdy może być naprawdę sobą* (11.10.2023) <https://www.dms-educatief.eu/thema/lhbtq/de-coming-out-day> (dostęp: 1.02.2024).

⁸ O wychowaniu patriotycznym i obywatelskim w szkole pisali między innymi: Chałas K., Kowalczyk S. 2006; Kujawiński 2010; Drzeżdżon 2013; Brzozowska 2014; Zwoliński 2015; Mosiek 2016; Chrobot 2021.

⁹ Por. Warszawa, dnia 30 sierpnia 2019 r. Poz. 1652. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 9 sierpnia 2019 r. w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190001652/O/D20191652.pdf>

systemowego oddziaływania, gdyż funkcjonuje w ramach zajęć dodatkowych i nie-obowiązkowych (w środy po południu lub w sobotnie poranki), dlatego przygotowanie uroczystości narodowych wymaga ogromnego zaangażowania rodziców i uczniów. Warto przy okazji zauważyć, że młody człowiek całkowicie dobrowolnie angażuje się w takie wydarzenia.

Uroczystości patriotyczno-religijne i okolicznościowe akademie stanowią bardzo istotną część dydaktyczno-wychowawczej pracy polskiej szkoły uzupełniającej. Zajęcia te umożliwiają uczniom z polskim zapleczem kulturowym rozwijać uzdolnienia, zainteresowania i postawy prospołeczne oraz doskonalić ich kompetencje językowe. Przywołany wcześniej warunek dobrowolności wyboru zajęć ma natomiast umożliwić połączenie zainteresowań uczniów oraz wymogów wynikających ze szkolnych programów dydaktyczno-wychowawczych.¹⁰ W konsekwencji każdego roku przygotowywany jest program obchodów uroczystości patriotyczno-religijnych, uzależniony od możliwości organizacyjnych szkoły oraz zaangażowania nauczycieli, rodziców i samych uczniów.

Uroczystości patriotyczno-religijne, apele i akademie to stałe pozalekcyjne formy działań dydaktycznych szkoły polonijnej, które stwarzają możliwość autentycznego oddziaływania wychowawczego. Zebrane scenariusze tych wydarzeń mają podobną budowę i polegają na montażu partii narracyjnych (o charakterze popularyzatorskim) i utworów poetyckich, w tym pieśni patriotycznych. Pisane są najczęściej przez nauczyciela przygotowującego daną uroczystość. Wstępna analiza wykazała, że warto zwrócić uwagę zarówno na kanoniczny wzorzec gatunkowy tego typu tekstów, jak i różne jego warianty. Dla lingwisty cenna będzie również analiza partii narracyjnych tworzonych przez autorów scenariuszy, w których wpisane są różne wizje historii Polski.

Utwory recytowane i śpiewane są – dla uczącego się ich na pamięć ucznia (w celu uroczystego wykonania przed publicznością) – ważnymi nośnikami treści patriotycznych. Nauczyciele natomiast, dobierając utwory dążą do kształtowania określonych postaw, dlatego analiza tego fragmentu scenariuszy wyraźnie pokazuje, jaki model współczesnego patrioty jest w nie wpisany.

Wspólne jubileuszowe świętowanie

Dzień 11 listopada 1918 roku, kiedy marszałek Foch w imieniu państw sprzymierzonych podyktował delegacji niemieckiej warunki zakończenia działań wojennych, był przełomowym momentem w historii Europy. Niemcy podpisały rozejm pod Paryżem (w Compiègne) i tym samym zakończyła się pierwsza wojna światowa,

¹⁰ W podstawie programowej dla szkół poza granicami Polski zapisano, że celem zajęć jest:

- 1) przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat języka polskiego, tradycji i kultury polskiej, faktów o Polsce, w tym z historii, geografii i wiedzy o społeczeństwie;
- 2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów; kształtowanie u uczniów postaw umożliwiających sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie oraz postaw świadomej przynależności do narodu polskiego. Zob. *Podstawa programowa dla uczniów polskich uczących się za granicą* z 2020 r. (drugi tego rodzaju dokument), która zawiera uwspółcześnione treści kształcenia językowego, literackiego, kulturowego oraz wytyczne dotyczące zakresu wiedzy i umiejętności na zakończenie każdego etapu kształcenia (edukacji wczesnoszkolnej, szkoły podstawowej, liceum).

w której brało udział ponad trzydzieści państw, upadły trzy cesarstwa, zginęło ponad dziesięć milionów żołnierzy oraz zniszczono dorobek kulturowy wypracowany przez całe pokolenia. Te wydarzenia miały dla dziejów Polski jeszcze jeden wymiar, bowiem po stu dwudziestu trzech latach niewoli narodowej i powstańczych zrywów wolnościowych oznaczały nadejście upragnionej wolności¹¹.

Wydarzenia tej samej wojny (1914-1918) przywołują natomiast u rodowitych mieszkańców Belgii skojarzenia związane z dramatyczną obroną miasta Ypres, symbolu bohaterskiego oporu Belgów, a dzień 11 listopada jest dniem pamięci o wszystkich poległych, szczególnie zasłużonych w czterech bitwach pod Ypres¹². To przede wszystkim moment uroczystego apelu poległych pod Bramą Menin, w którym biorą udział przedstawiciele najwyższych władz państwowych¹³, skłaniający do refleksji na temat patriotyzmu, tożsamości narodowej i wspólnoty historycznej Europy. Apel pamięci poległych, składanie wieńców, modlitwy oraz zapalone znicze na grobach stają się tego dnia lekcją patriotyzmu dla wielu młodych ludzi wychowujących się za granicą.

Biało-czerwony listopad w Heverlee

Wydarzeniem upamiętniającym listopadowe święto narodowe Polaków jest uroczysta akademія, stanowiąca spójną całość z państwowymi uroczystościami odbywającymi się na wojskowym cmentarzu w Heverlee¹⁴. Zaplanowana na 60 minut odbywa się na podstawie scenariusza montażu słowno-poetyckiego (L1, L2, L3). Rangę uroczystości podnosi odśpiewanie hymnów państwowych Rzeczypospolitej Polskiej i Królestwa Belgii oraz uroczyste powitanie przybyłych delegacji przedstawicieli władz państwowych, lokalnych i wojskowych, a także korpusu dyplomatycznego oraz społeczności polonijnej.

Analiza trzech¹⁵ scenariuszy polonijnej uroczystej akademii wskazuje na wykorzystanie w ich budowie *quasi*-stałego kanonu tekstów z wyraźnym motywem walki niepodległościowej, co jest wynikiem zainspirowania się kolejnych twórców materiałami przygotowanymi dla nauczycieli szkół polonijnych przez polskie instytucje edukacyjno-oświatowe¹⁶. Partie o charakterze narracyjnym odczy-

¹¹ 11 listopada 1918 r. Polska ponownie odzyskała niepodległość, a dzień ten został ustanowiony ustawą Sejmu Rzeczypospolitej z 1937 roku polskim Świętem Narodowym i oficjalnie Świętem Państwowym RP: <https://dzieje.pl/aktualnosci/zakonczyła-sie-i-wojna-swiatowa> (dostęp: 25.01.2024).

¹² Spośród czterech bitew pod Ypres, w najkrwawszej – bitwie o Flandrię – zginęło blisko pół miliona żołnierzy. Pamiątką tych wydarzeń jest grawer nazwisk blisko 55 tys. nieodnalezionych żołnierzy Brytyjskiej Wspólnoty Narodów, które wyryto na pamiątkowej Bramie Menin każdego wieczora zamykanej przy dźwiękach hejnału *Last Post*, wygrywanego przez czterech trębaczy. <https://www.visitflanders.com/en/flemish-destinations/ypres> (dostęp: 30.01.2024).

¹³ Historia Miasta Ypres <https://www.visitflanders.com/en/flemish-destinations/ypres> (dostęp: 30.01.2024).

¹⁴ Cmentarz Wojskowy w Heverlee (Leuven) <https://www.tracesofwar.nl/sights/1623/Oorlogsbegraafplaats-van-het-Gemenebest-Heverlee.htm> (dostęp: 30.01.2024).

¹⁵ W 2020 r. uroczystości nie odbyły się z powodu COVID-19.

¹⁶ Por. np.: *Moja Niepodległa* - scenariusze uroczystości szkolnych (Instytut Pamięci Narodowej), Ośrodek Rozwoju Edukacji – Mali patrioci, Profesor.pl, *Razem dla Edukacji – scenariusze zajęć z okazji 11 listopada* (Stowarzyszenie Wspólnota Polska) oraz scenariusze uroczystości z okazji rocznicy odzyskania niepodległości (Zintegrowana Platforma Edukacyjna) <https://zpe.gov.pl/a/pociag-do-wolnosci---scenariusz-uroczystosci-z-okazji-11-listopada/D18yswBn0>; (dostęp: 30.01.2024).

tywane są przez nauczyciela, a teksty poetyckie deklamują uczniowie: łącznie jest to 14 pełnych utworów lub ich fragmentów (L1, L2, L3). Wybór tekstów oraz ich frekwencję w badanych scenariuszach ilustruje poniższa tabela.

Tabela nr 1 – Opracowanie autorskie na podstawie analizy scenariuszy uroczystości patriotyczno-religijnych zrealizowanych w latach 2019, 2021, 2022.

Autor	Tytuł utworu ¹⁷	Scenariusz 2019-L1	Scenariusz 2021-L2	Scenariusz 2022-L3	Epoka literacka ¹⁸	Podstawa programowa ¹⁹
Adam Asnyk	<i>Miejcie nadzieję</i>	X		X	pozytywizm	Tak
Krzysztof K. Baczyński	<i>Wolność</i>	X			literatura wojenna	Tak
Władysław Bełza	<i>Ziemia rodzinna</i>	X			Młoda Polska	Tak
Helena Bocheńska	<i>Modlitwa o Polskę</i>		X		literatura współczesna	Nie
Wanda Chotomska	<i>Twój dom</i>	X	X	X	literatura XX wieku	Tak
Hanna Łochocka	<i>Słowa ojczyste</i>			X	literatura współczesna	Nie
Maria Konopnicka	<i>Ojczyzna moja</i>		X		pozytywizm	Tak
Ignacy Krasicki	<i>Hymn do miłości Ojczyzny</i>			X	oświecenie	Tak
Tadeusz Kubiak	<i>Tu wszędzie Polska</i>			X	literatura współczesna	Nie
Tadeusz Różewicz	<i>Oblicze ojczyzny</i>			X	literatura XX wieku	Tak
Antoni Słonimski	<i>Polska</i>	X	X	X	XX-lecie międzywojenne	Tak
Beata Szurowska	<i>Ma Polska skarby trzy</i>	X	X		literatura współczesna	Nie
Leopold Staff	<i>Polsko nie jesteś Ty już niewolnicą</i>			X	Młoda Polska	Tak
Ludwik Wiszniewski	<i>11 listopada</i>	X	X	X	Młoda Polska	Nie
Razem	14 utworów poetyckich					

¹⁷ Pisownia tytułów zgodna z pisownią zastosowaną w podręcznikach wykorzystywanych w szkołach polonijnych (Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych) oraz innych materiałach dydaktycznych, z których dane utwory zaczerpnięto.

¹⁸ Utwory przypisano epokom literackim zgodnie z tym, jak zostały przyporządkowane w podręcznikach WSiP oraz materiałach stanowiących inspirację dla analizowanych scenariuszy, dostępnych na stronach internetowych ośrodków oświatowych.

¹⁹ Warszawa, dnia 30 sierpnia 2019 r. Poz. 1652. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2019 r. w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190001652/O/D20191652.pdf>

Analiza dokumentów wykazuje, że program poetycki uroczystości patriotyczno-religijnej w 2019 r. (L1) inicjuje deklamacja wiersza *Wolność*, z kolei akademie z 2021 i 2022 r. (L2, L3) zaczynają się od wprowadzenia narratora i przypomnienia tła historycznego oraz okoliczności odzyskania przez Polskę niepodległości. Wykorzystany w scenariuszach dwukrotnie (L1, L3) utwór *Miejsce nadzieję* Adama Asnyka, należący do liryki tyrtejskiej i łączący romantyczne koncepcje z pozytywistycznym podejściem filozoficznym i społecznym poety, ma za zadanie uwrażliwić uczniów polonijnych na piękno poezji oraz wykształcić postawy patriotyczne, skłaniające do szlachetnego zachowania. Na akademiach z okazji Święta Niepodległości pieśń Ignacego Krasickiego *Hymn do miłości Ojczyzny* pojawia się dwukrotnie (L2, L3) i zmusza do refleksji, do której skłonne są tylko jednostki kierujące się w życiu wartościami patriotycznymi i obdarzone odpowiednimi cechami: „Czują cię tylko umysły pocziwe!”²⁰.

Z kolei w wierszu *Polska* Antoniego Słonimskiego, wybranego trzykrotnie na listopadowe obchody rocznicowe (L1, L2, L3), ukazane jest piękno polskich krajobrazów. Poetyckie obrazy, kunsztownie opisywane, wywołują pozytywne wspomnienia u tych, którzy Polskę znają i odwiedzają oraz wzmacniają poczucie wspólnoty z rodakami, niezależnie od miejsca zamieszkania. Utwór ten ma zatem inspirować do refleksji na temat kraju-ojczyzny, która reprezentowana jest nie przez terytorium geograficzne, ale przede wszystkim przez użytkowników tego samego języka i przynależących do tej samej kultury.

We wszystkich badanych scenariuszach (L1, L2, L3) wykorzystano fragment utworu Wandy Chotomskiej *Twój dom*. Tekst ten zawiera pochwałę ciepła rodzinnego ogniska, bezpieczeństwa oraz miłości. Leksem *dom* to wyraz ze słownictwa podstawowego, jednocześnie odwołuje się do dobrze znanych wszystkim dzieciom polonijnym, pozytywnie nacechowanych symboli, takich jak: chleb, mama, dom gościnny, Wisła i Mazowsze.

Analiza materiału wskazuje również na wykorzystanie dwóch pieśni patriotycznych²¹, budujących podniosły nastrój apelu: *Piechota, ta szara piechota/ Maszerują Strzelcy* (L1) oraz *My, Pierwsza Brygada* (L2 i L3). W ten sposób szkolna akademia wprowadza do wspólnej polsko-belgijskiej uroczystości charakterystyczny dla polskiej historii punkt widzenia wydarzeń postrzeganych przez pryzmat wielkich postaci. Ponadto wspólne śpiewanie pieśni patriotycznych ma na celu wzmocnienie ponadpokoleniowych więzi wewnątrz wspólnoty etnicznej.

Przedstawiony zbiór utworów poetyckich w analizowanych scenariuszach uroczystości patriotyczno-religijnej (L1, L2, L3) obejmuje trzy utwory z okresu Młodej Polski, dwa wiersze z pozytywizmu, jeden utwór z dwudziestolecia międzywojennego. Największy korpus poetycki stanowią utwory poetyckie z XX wieku i literatury współczesnej wskazujące na nowe podejście do edukacji patriotycznej, uwypukla-

²⁰ Teksty wykorzystane w badanych scenariuszach są przedmiotem zajęć lekcyjnych w polskich szkołach uzupełniających, dlatego też można przyjąć, że uczniowie słuchający deklamacji na uroczystości znają utwór, obcowali z nim i bariera dawnego języka nie uniemożliwia odbioru sensów głębokich utworu.

²¹ Wybór pieśni patriotycznych (Święto Niepodległości) <https://wid.org.pl/tag/polskie-piesni-patriotyczne/> (dostęp: 16.01.2024).

jące patriotyzm wolny od obowiązku walki narodowowyzwoleńczej, a skoncentrowany na miłości do języka, ziemi i ludzi oraz dbaniu o dziedzictwo narodowe.

Patriotyzm *Wielki słownik języka polskiego* definiuje jako „postawę osoby, która kocha swoją ojczyznę, czuje się jej częścią, działa dla jej dobra i gotowa jest wiele dla niej poświęcić”. W badanym korpusie poetyckim miłość tę rozumie się najczęściej jako poświęcenie zdrowia i życia dla ojczyzny, a działanie dla dobra ojczyzny to udział w walce zbrojnej za ojczyznę (utwory: K.K. Baczyńskiego, I. Krasickiego, L. Staffa, L. Wiszniewskiego), ale także demonstrowanie odwagi i prawości, wyzbycie się egoizmu (utwór A. Asnyka), dbanie o rozwój własnego języka, troska o dziedzictwo kulturowe (utwory M. Konopnickiej, W. Chotomskiej, A. Słonimskiego, T. Różewicza, B. Szurowskiej), przywiązanie do tradycji i religii (utwór H. Bocheńskiej) czy wreszcie docenienie walorów ojczystego krajobrazu (utwór T. Kubiaka).

Wybrane dzieła mają wzbudzić w młodych ludziach dumę z bohaterskiej przeszłości narodu, jego dorobku kulturowego i zachwyt dla piękna polskich krajobrazów.

Majowa lekcja historii Polski

Święto Narodowe Trzeciego Maja²² stwarza okazję do przygotowania kolejnych akademii realizujących cele dydaktyczno-patriotyczne (które autorzy „Odezwy do Polaków” określali następująco: „Współdziałając zgodnie, gdziekolwiek losy nas rzuciły – w obchodzie Święta Narodowego – dajmy wyraz naszej trosce o polskość młodego pokolenia emigracyjnego”²³). Także w tej części badanego materiału dominuje oddziaływanie na słuchacza poprzez deklamacje poezji. Utwory poetyckie umieszczone w scenariuszach uroczystości patriotyczno-religijnych odbywających się z okazji rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 maja (2022 – M2), a także z okazji Dnia Flagi RP oraz Polonii i Polaków za Granicą (2018 – M1), uzupełnione są treściami historycznoliterackimi omawianymi na lekcjach języka polskiego oraz historii Polski w uzupełniającej szkole polonijnej.

Oficjalne uroczystości patriotyczne z okazji Dnia Flagi RP oraz Polonii i Polaków za Granicą odbyły się w 2018 r. w Comblain-la-Tour, a scenariusz (M1) inscenizacji poetyckiej został zaplanowany na 35 minut. Natomiast uroczysta akademia z okazji Święta Narodowego Trzeciego Maja miała miejsce w Leuven, w 2022 r., a scenariusz uroczystości został ułożony w taki sposób, aby przez 40 minut zaprezentować najważniejsze konteksty historyczne oraz podkreślić, że Konstytucja 3 maja zawiera uniwersalny i wciąż aktualny przekaz. Realizacja montażu słowno-muzycznego (M2) w kościele pw. Św. Lamberta wymagała

²² Na pamiątkę uchwalenia przez Sejm Czteroletni (zwany Wielkim) Ustawy Rządowej Rzeczypospolitej Obojga Narodów, święto Konstytucji 3 maja (z 1791 r.) obchodzone jest jako jedno z najważniejszych świąt państwowych przez wszystkich Polaków na całym świecie.

²³ *Odezwa do Polaków w świecie*, „Wychowanie Ojczyste”, III-IV 1959, nr 2, s. 1., cyt. za: Jastrzębska-Golonka D. (2019), *Wychowanie patriotyczne w działalności oświatowej polskiej emigracji niepodległościowej na przykładzie Wielkiej Brytanii w latach 1945-1990*. „Dzieje Najnowsze”, Rocznik LI – 2019, 2, s. 78-79.

z kolei poprawienia poprzedniego scenariusza i uzupełnienia go zgodnie z charakterem akademii łączącej treści świeckie z religijnymi.

Dobór utworów poetyckich oraz ich frekwencje w zebranych materiale ilustruje poniższa tabela.

Tabela nr 2 – Opracowanie autorskie na podstawie analizy scenariuszy uroczystości patriotyczno-religijnych zrealizowanych w latach 2018 i 2022

Autor	Tytuł wiersza ²⁴	Scenariusz 2018-M1	Scenariusz z 2022-M2	Epoka literacka ²⁵	Podstawa programowa ²⁶
Stanisław Aleksandrak	<i>Rocznica</i>		X	XX-lecie międzywojenne	Nie
Maria Konopnicka	<i>Rota</i>		X	pozytywizm	Tak
Ignacy Krasicki	<i>Hymn do miłości Ojczyzny</i>	X	X	oświecenie	Tak
Nauczyciele z Pl. Szkoły im. MSC	<i>Rymowanki – wierszowanki</i>	X		teksty współczesne	Nie
Jan Pietrzak	<i>Jest takie miejsce, taki kraj</i>		X	literatura współczesna	Nie
Maria J. Skąlecka	<i>Biją dzwony</i>	X	X	literatura współczesna	Nie
Rajmund Suchodolski	<i>Witaj majowa jutrzeńko</i>	X	X	romantyzm	Tak
Wisława Szymborska	<i>Gawęda o miłości ziemi ojczystej</i>		X	literatura współczesna	Tak
RAZEM	8 utworów poetyckich				

Analiza zebranego materiału wykazuje, że najczęściej twórcy scenariuszy sięgali po wiersze współczesne przeznaczone dla szkoły podstawowej. Osiem utworów poetyckich wykorzystanych w scenariuszach utrzymanych jest raczej w pogodnym nastroju; wywołują uczucie dumy i szczęścia z bycia Polką i Polakiem. Omawiany zestaw tekstów składa się z mozaiki utworów z różnych epok literackich: dwudziestolecia międzywojennego (1), pozytywizmu (1), romantyzmu (1) i oświecenia (1). Największą część tego zestawu stanowi wybór poezji współczesnej (3). Warto przywołać wplecioną w jeden ze scenariuszy rymowankę autorstwa nauczycieli szkół polonijnych opartą na grze językowej – z wyrażonym wprost sądem wartościującym pozytywnie język polski:

W języku polskim tyle słów się rymuje,
człowiek chwilę pomyśli i już mu coś pasuje.
(...)
Szczelnie uszczelki słoiki zamykają,
a szczepy indiańskie wesoło śpiewają. (...)
Polszczyzna jest piękna i wyjątkowa,
choć szeleszcząca i są tam trudne słowa. (M1)

Autorzy scenariusza obchodów majowych z 2022 roku wzbogacili program z 2018 r. o poważniejsze utwory i zrezygnowali z wesołych rymowanek. Tym razem akademię rozpoczyna klasyczny utwór pt. *Witaj, majowa jutrzeńko* (M2), który podkreśla radosny i podniosły charakter wydarzenia. Następnie uczniowie recytowali wybrane fragmenty poezji patriotycznej, rozpoczynając od *Rocznicy* Stanisława Aleksandraka:

Pachnie ziemia wonią polnych kwiatów,
Cała świeżą zielenią spowita.
Sztandarami biało – czerwonymi
Umaiła się Rzeczpospolita. (M2)

Deklamacje uczniów przeplatane były komentarzami i opisami wydarzeń historycznych wypowiedzianymi przez narratora. Fragmentem poezji wybranej na tę uroczystość patriotyczno-religijną z kanonu lektur była *Gawęda o miłości ziemi ojczystej* Wisławy Szymborskiej. Równie radosny i odświeżający nastrój utrzymany jest w utworze Marii Skąleckiej *Biją dzwony*, wykorzystany przez nauczycieli dwukrotnie w uroczystościach patriotyczno-religijnych w 2022 r. (M2) oraz w 2018 r. (M1).

Podsumowanie

Analiza zebranych materiałów pokazuje, że w pięciu scenariuszach uroczystości patriotyczno-religijnych podejmowane są tożsame tematy przy pomocy podobnego zestawu utworów. Autorzy i autorki scenariuszy stawiają sobie podobne cele – kształtowanie postawy patriotycznej i wzbudzanie miłości do ojczyzny przodków wśród dzieci i młodzieży żyjących poza Polską. Należy jednak zauważyć, że scenariusze obchodów majowych, w porównaniu do akademii z okazji święta listopadowego, zbudowane są z utworów o pogodniejszym nastroju, przystępniejszych językowo, radośniejszych, odsyłających do zwyczajów, języka, tradycji i historii, mimo że bolesnej, to jednak zwycięskiej.

Trudna historia Polski wpłynęła na założenia edukacji patriotycznej powiązanej ze specyficznym pojmowaniem tej postawy, polegającej przede wszystkim na gotowości do zbrojnej obrony ojczyzny. Tymczasem we współczesnej belgijskiej szkole edukacja patriotyczna dotyczy coraz częściej innych kwestii i działań, związanych np. z dbaniem o środowisko naturalne, z troską o miejsca pamięci narodowej czy postawą społeczną skierowaną na wolontariat, czyli pomoc słabszym członkom wspólnoty. Takie rozumienie patriotyzmu²⁴ nie ogranicza się zatem tylko do przywiązania do historii i tradycji; w dodatku przeobrażenia społeczne, w tym masowe migracje, wpływają na przemianę postaw młodych ludzi o polskim zapleczu kulturowym.

Prymarnym celem przeglądu scenariuszy uroczystości patriotyczno-religijnych było ustalenie, jakimi środkami kształtuje się poczucie tożsamości narodowej u uczniów polonijnych. Analiza wykazała, że nadrzędnym celem autorów scenariuszy staje się stworzenie kompozycji poetyckiej, która ich zdaniem mogłaby być dla młodych ludzi inspiracją do refleksji nad własną tożsamością

²⁴ Por. Brzozowska 2014, s. 24.

narodową. Porównanie tych scenariuszy pozwala stwierdzić, że program poetycko-muzyczny został przygotowany tak, by uwzględnić umiejętności uczestników akademii, ich wiek, zróżnicowanie kulturowe (społeczność szkolna, rodzice, społeczność lokalna, przedstawiciele Polonii). Uroczystości patriotyczno-religijne mają budować poczucie wspólnoty z całym narodem w ważnych momentach rocznicowych, a ponadto promować wychowawczą i kulturotwórczą rolę środowiska polonijnego. Opisane mikrobadań potwierdza, iż forma obchodów rocznicowych pozostaje niezmienna; zazwyczaj wypracowana jest na podstawie inspiracji propozycjami instytucji oświatowych wspierających nauczycieli.

Z analizy materiału badawczego wynika, że pewne utwory poetyckie powtarzają się w każdej uroczystości i pełnią rolę swoistego znaku rozpoznawczego właściwego danym obchodom. Wybrane przez nauczycieli tworzą podobny schemat i prezentują podobną wizję świata. Zazwyczaj uwzględniają też specyfikę wielopokoleniowej publiczności, która pragnie w nich odnaleźć swoje wspomnienia. Ponadto szkoła polonijna jest swego rodzaju instytucją państwową za granicą²⁵, dlatego realizowane w niej treści programowe (zgodnie z założeniami podstawy programowej MEN) zależą od polityki państwa polskiego i mają wpływ na dobór utworów na oficjalnych uroczystościach.

Dobór tekstów w badanym materiale okazał się interesujący. Autorzy sięgali po utwory należące do tradycyjnego szkolnego kanonu, zapewniające międzypokoleniowy transfer kultury. Do takich tekstów niewątpliwie należą *Hymn do miłości Ojczyzny* (powtarzający się w trzech z pięciu scenariuszy uroczystości patriotycznej) i *Witaj majowa jutrzeńko*. Jednocześnie szukano tekstów nowych, nieoczywistych, które pomogą pokazać młodym ludziom inne niż walka za ojczyznę postawy patriotyczne, (np. *Ten dom* Chotomskiej). Niekiedy twórcy scenariuszy sami tworzyli teksty dla swoich recytatorów (*Rymowanki*), co warto podkreślić, ponieważ świadczy to o wspólnotowym charakterze tych uroczystości.

Specyficzny charakter święta 11 listopada obchodzonego w Belgii wspólnie z Belgami tworzy okazję pokazania polskiej historii. Poszukiwanie odpowiedniej formuły, która przybliży wielowymiarowy obraz polskiego patriotyzmu, odbija się w doborze tekstów umożliwiających refleksję nie tylko nad narodowyzwolenczą walką, ale i nad polskimi krajobrazami (T. Kubiak, *Tu wszędzie Polska*) i polską mową (H. Łochocka, *Słowa ojczyste*).

Analiza scenariuszy dowiodła, iż zajęcia pozalekcyjne mające formę oficjalnych akademii przygotowanych przez polonijną społeczność szkolną stanowią okazję do kształtowania postaw patriotycznych, pogłębiania wiedzy z literatury polskiej i historii Polski. Niniejsze badanie otwiera ciekawe perspektywy dalszych analiz, które warto prowadzić na znacznie większym i bardziej zróżnicowanym zbiorze materiałów.

Bibliografia:

Brzozowska Małgorzata, 2014, *Kłopotliwa miłość. Patriotyzm w polskich dyskursach publicystycznych*, Lublin.

²⁵ Takie poczucie towarzyszy także nauczycielom szkół stowarzyszeniowych.

- Chałas Krystyna, Kowalczyk Stanisław, 2006, *Wychowanie ku wartościom narodowo-patriotycznym. Elementy teorii i praktyki*, Lublin-Kielce.
- Chrobot Jarosław, 2021, *Rozwijanie wartości patriotycznych wśród młodzieży*, Płock.
- Drzeżdżon Wojciech, 2013, *Patriotyzm jako wartość w systemie edukacyjnym i wychowawczym*, „Język- Szkoła- Religia”, 8/1, s. 70-80.
- Frątczak Jan, 2011, *O wychowaniu patriotycznym w szkole*, „Nauczyciel i Szkoła” 1 (49), s. 111-121.
- Dziewiecki Marek, 2018, *Wychowanie patriotyczne dzisiaj*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, nr 4, s. 25-31.
- Jabłońska-Deptuła Ewa, 1985, *Kościół – Religia – Patriotyzm (Polska, 1764-1864)*, Warszawa.
- Jastrzębska-Golonka Danuta, 2019, *Wychowanie patriotyczne w działalności oświatowej polskiej emigracji niepodległościowej na przykładzie Wielkiej Brytanii w latach 1945-1990*. „Dzieje Najnowsze”, Rocznik LI – 2019, 2, s. 67-89.
- Kołodziejwski, Maciej, 2015, *Zajęcia pozalekcyjne w formie chórów w wybranych płockich szkołach podstawowych*.
- Kujawiński Jerzy, 2010, *Ewolucja szkoły i jej współczesna wizja*, Poznań.
- Lewińska Aneta, 2019, *Dla orientacji kolegów spisałem...: o szkole w kronikach szkół wiejskich z Pomorza z lat 1920-1989*, Pelplin.
- Mosiek Piotr, 2016, *Edukacja wobec procesu kształtowania tożsamości współczesnej młodzieży. Od patriotyzmu po aktywizację społeczną*, Leszno.
- Tytko Marek Mariusz, 2010, *Mistrz i uczeń. Elementy koncepcji K. Twardowskiego, W. Stróżewskiego i K. Ostrowskiej*, „Wychowawca. Miesięcznik Nauczycieli i Wychowawców” nr 1 (205), s. 16-17.
- Zwoliński Andrzej, 2015, *Wychowanie do patriotyzmu*, „Labor et Educatio” nr 3, s. 355-375.

Netografia

- Źródło: Strona internetowa Centrum Kultury i Języka Polskiego – Daskalia.
www.daskalia.eu (dostęp: 25.01.2024).
- Źródło: Strona internetowa Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
<https://www.gov.pl/web/kultura/dzien-flagi-rzeczypospolitej-polskiej-oraz-dzien-polonii-i-polakow-za-granica> (dostęp: 25.01.2024).
- Źródło: Strona internetowa Polskiej Macierzy Szkolnej w Belgii.
<https://www.pmsz.be/o-nas> (dostęp: 25.01.2024).
- Źródło: Strona internetowa Les Polonais du Centre.
<https://lespolonaisducentre.wordpress.com/2018/05/07/738-swiatowy-dzien-flagi-dzien-polonii-w-belgii-6-05-2018/> (dostęp: 15.01.2024).
- Źródło: Strona internetowa Stowarzyszenia Wspólnota Polska.
<http://wspolnotapolska.org.pl/wiadomosci.php?id=6570> (dostęp: 15.01.2024).
- Źródło: Strona internetowa Ministerstwa Oświaty we Flandrii.
<https://www.vlaanderen.be/onderwijs-en-vorming/organisatie-van-het-onderwijs/leerstof/onderwijsdoelen> (dostęp: 15.01.2024).

- Źródło: Strona internetowa radia i telewizji vrt (Belgia – Flandria). <https://www.vrt.be/vrtnews/nl/2023/12/01/jongeren-houden-klimaatacties/> (dostęp: 01.02.2024).
- Źródło: Strona internetowa portalu internetowego. <https://ambrassade.be/nl/nieuws/doe-mee-aan-de-mars-tegen-racisme-in-je-buurt-op-zondag-19-maart>, (dostęp: 01.02.2024).
- Źródło: Strona internetowa portalu internetowego. <https://www.dms-educatief.eu/thema/lhbtqi/de-coming-out-day> (dostęp: 01.02.2024).
- Źródło: Dziennik Ustaw RP, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190001652/O/D20191652.pdf> (dostęp: 25.01.2024).
- Źródło: Strona internetowa ośrodka turystycznego we Flandrii. <https://www.visitflanders.com/en/flemish-destinations/ypres> (dostęp: 30.01.2024).
- Źródło: Strona internetowa przewodnika turystycznego. <https://www.tracesofwar.nl/sights/1623/Oorlogsbegraafplaats-van-het-Gemenebest-Heverlee.htm> (dostęp: 30.01.2024).
- Źródło: Strona Internetowa IPNu (Instytutu Pamięci Narodowej). Moja Niepodległa – Edukacja IPN, (scenariusze uroczystości szkolnych) (dostęp: 30.01.2024).
- Źródło: Dokumenty o dostępie publicznym na stronie internetowej ORE Ośrodek Rozwoju Edukacji – Mali patrioci, (dostęp: 30.01.2024).
- Źródło: Strona internetowa portalu Profesor.pl (dostęp: 30.01.2024).
- Źródło: Dokumenty o dostępie publicznym Razem dla Edukacji, (scenariusze zajęć z okazji 11 listopada) (dostęp: 30.01.2024).
- Źródło: Dokumenty o dostępie publicznym na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej. <https://zpe.gov.pl/a/pociag-do-wolnosci---scenariusz-uroczystosci-z-okazji-11-listopada/D18yswBn0> (dostęp: 30.01.2024).
- Źródło: Dokumenty o dostępie publicznym na stronie internetowej Wolności i Demokracji. <https://wid.org.pl/tag/polskie-piesni-patriotyczne/> (dostęp: 16.01.2024).

Podręczniki

- Dobrowolska Hanna, Dobrowolska Urszula, 2018, *Jutro pójdę w świat. Język polski. Klasa 5. Szkoła Podstawowa*. Podręcznik WSiP. MEN: 868/2/2018.
- Dobrowolska Hanna, Dobrowolska Urszula, 2019, *Jutro pójdę w świat. Język polski. Klasa 6. Szkoła Podstawowa*. Podręcznik WSiP. MEN: 868/3/2019.
- Bobiński Witold, 2017, *Świat w słowach i obrazach. Język polski. Klasa 7. Szkoła podstawowa*. Podręcznik WSiP. MEN:868/4/2017.
- Bobiński Witold, 2018, *Świat w słowach i obrazach. Język polski. Klasa 8. Szkoła podstawowa*. Podręcznik WSiP. MEN:865/5/2018.

O Autorce:

Katarzyna Radomska-T'Seyen – romanistka i polonistka; zajmuje się nauczaniem języka francuskiego oraz języka polskiego jako obcego/drugiego. Od kilku lat prowadzi badania z zakresu glottodydaktyki polonistycznej. Zainteresowania: wpływ językowej kreacji świata na tożsamość kulturową uczniów polonijnych, tematyka adaptacji dzieci z zapleczem kulturowym, etniczność i integracja w szkole, wielojęzyczność i edukacja międzykulturowa w ujęciu interdyscyplinarnym.

